

**PAYARIQ TUMANLARARO
IQTISODIY SUDI**

141300, Payariq shahri,
Payariq
50 yilligi ko'chasi, 4-uy

**PAYARIK INTER-DISTRICT
ECONOMIC COURT**

141300, Payarik, Payarik
50th Anniversary street, 4

Tel: (66) 425-17-35

www.oliysud.uz

e-mail: i.payariq@sud.uz

z

Ўзбекистон Республикаси номидан
ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

2022 йил 30 июн

Пайариқ
тумани

4-1406-2201/1165-сонли
иш

Пайариқ туманлараро иқтисодий суди судья Б.Х.Жураевнинг раислигида, Ж.Турсуновнинг суд мажлиси котиблигида, даъвогар вакили М.Ўроқов (2022 йил 02 февраль кунги 2-сонли ишончнома асосида), жавобгар вакили Ж.Тоштемиров (2022 йил 30 июнь кунги 106-сонли ишончнома асосида) ва учинчи шахс вакили Ж.Сайдакбаров (2022 йил 02 июн кунги 02-сонли ишончнома асосида)ларнинг иштирокида, Пайариқ фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг даъвогар “UZZ UMIDJON” фермер хўжалиги манфаатида жавобгар “SAMARQAND COTTON CLUSTER” масъулияти чекланган жамиятига нисбатан берган даъво аризаси бўйича иқтисодий ишни суднинг ўз биносида очиқ суд мажлиси муҳокамасида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

а н и қ л а д и:

Пайариқ туманлараро иқтисодий судига Пайариқ фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (бундан буён матнда фермерлар кенгаши деб юритилади) даъво аризаси билан мурожаат этиб, унда “SAMARQAND COTTON CLUSTER” масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ва “UZZ UMIDJON” фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) ўртасида 2019 йил 06 февралда 17/7-сонли пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича контрактация шартномаси тузилганлигини, шартномага асосан даъвогар 2019 йил пахта ҳосили учун 40,6 гектар ер майдонига пахта экиб, жавобгарга 154,4 тонна, 581 600 000 сўмлик пахта хом ашёси етказиб бериш, жавобгар эса шу маҳсулотнинг 60 фоиз – 384 960 000 сўм миқдорда аванс маблағлари билан таъминлаш мажбуриятларини олишганлигини, жавобгар шартномавий мажбуриятини лозим даражада бажармасдан, даъвогарга 384 690 000 сўм миқдорда маблағни тўлаб бериб, иккинчи босқич уруғлик пахтанинг қолган 80 390 124 сўмни тўламасдан келаётганлигини, шартноманинг 5.8-бандига кўра, жавобгар

даъвогарга тўлов муддати ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун белгиланган муддатда тўланмаган сумманинг 0,4 фоизи, бироқ тўлов муддати ўтказиб юборилган сумманинг 50 фоизидан кўп бўлмаган миқдорда пеня тўлаши кўрсатилганлигини билдириб, жавобгар ҳисобидан даъвогар фойдасига 80 390 124 сўм ва 40 195 062 сўм пеняни ундириб беришни сўраган.

Суднинг 2022 йил 06 июндаги ва 2022 йил 21 июндаги ажримлари билан Уруғчиликни ривожлантириш маркази унитар корхонаси ҳамда “Агросаноат мажмуида хизматлар кўрсатиш маркази” Давлат унитар корхонаси ишда низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида ишда иштирок этиш учун жалб қилинган.

Суд мажлисининг жойи ва вақти тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган бўлса-да, даъвогар ва учинчи шахс Уруғчиликни ривожлантириш маркази унитар корхонаси суд мажлисида вакили иштирокини таъминламади.

Суд ишни, Ўзбекистон Республикаси иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнда ИПК деб юритилади)нинг 170-моддасига асосан ишни даъвогар ва учинчи шахс вакили иштирокисиз кўриб чиқишни лозим топди.

Суд мажлисида сўралган даъвогар вакили М.Ўроқов ўз тушунтиришида, даъвони қувватлаб, унда келтирилган важларни такрорлаб, суддан уни қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида сўралган жавобгар вакили Ж.Тоштемиров ўз тушунтиришида, даъвони тан олмаслигини, даъвогар топширган чигит уруғлик эмас, балки техник чигит сифатида арзон нархда сотилганлигини, бу нарх уруғлик чигитни тайёрлаш харажатларини қопламаслигини, жавобгарнинг ҳам даъвогардан жарима ундириш бўйича ижро варақаси мавжудлигини, ижро варақадаги жарима суммасини қарздорликка ҳисобланганлигини, ҳозирги вақтда уларнинг даъвогар олдида қарзи йўқлигини билдириб, суддан даъвони қаноатлантиришни рад этишни сўради.

Суд мажлисида сўралган учинчи шахс вакили Ж.Сайдакбаров ўз тушунтиришида, чигит уруғлик сифатида экишга яроқли эканлиги тўғрисида “Агросаноат мажмуида хизматлар кўрсатиш маркази” Давлат унитар корхонаси сертификат беришлигини, агар яроқсиз бўлса далолатнома тузилишлигини билдириб, суддан даъвони қонуний кўриб чиқишни сўради.

Суд, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини тинглаб, ишдаги мавжуд ҳужжатларга ҳуқуқий баҳо бериб, қуйидагиларга кўра даъвони қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топди.

Аниқланишича, даъвогар («Хўжалик») ва жавобгар («Харидор») ўртасида 06.02.2019 йилда 17/7-сонли пахта хомашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича контрактация шартномаси (бундан буён матнда шартнома деб юритилади) тўлиқланган.

Шартноманинг 1.1-бандига асосан «Хўжалик» мазкур шартноманинг 1.2 ва 1.4-бандларида белгиланган 145,4 тонна миқдорда пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани «Харидор»га қайта ишлаш ёки сотиш учун етказиб бериш мажбуриятини олган.

Шартноманинг 4.4-бандига кўра, “Уруғлик пахта учун уруғликнинг унувчанлиги 90 %дан юқори бўлганда харид нархига қуйидаги миқдорларда устама ҳақ тўланади:

Элита чигит учун - 100%

1-репродукцияли чигит учун (R1 -) - 75 %

2-репродукцияли чигит учун (R2 -) - 50 %

3-репродукцияли чигит учун (R3 -) - 25 %

Уруғлик чигитлар унувчанлиги 90 фоиздан паст бўлса, устама ҳақ тўланмайди.

Устамалар етиштирилган уруғлик пахта хом ашёсининг асосий фонди миқдорида ҳисобланади ва қуйидаги тартибда икки босқичда ҳисоб-китоб амалга оширилади:

биринчи босқичда — топширилган уруғлик пахта хом ашёси учун ҳисобланган устаманинг 50 фоизи миқдорида уруғчилик хўжаликларида пахта хом ашёсини пахта тозалаш корхонасига топширган вақтда;

иккинчи босқичда — уруғлик чигит экувчиларга сотилганидан кейин ўрнатилган тартибда тўловлар амалга оширилади.

Топширилган уруғлик пахта хомашёсидан тайёрланган ва сифати Агросаноат мажмуи ва озиқ-овқат хавфсизлиги таъминланиши устидан назорат қилиш инспекцияси ҳузуридаги “Агросаноат мажмуида хизмат кўрсатиш маркази” давлат унитар корхонаси томонидан сертификатланган уруғлик чигит бевосита уруғлик етиштирувчи хўжаликларга ва нав оригинаторлари бўлган илмий муассасаларга ҳамда уруғликни тайёрлашда иштирок этган бошқа субъектларга ҳисобланган устаманинг қолган қисми 100 фоиз деб ҳисобланиб, 10 фоизи уруғчиликни ташкил этишда иштирок этувчи пахта тозалаш корхоналари ихтиёрида қолдирилади, 40 фоизи уруғлик пахта хомашёсини етиштирувчи хўжаликларнинг ҳисобварағига ва қолган 50 фоизи Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳузуридаги уруғчиликни ривожлантириш марказининг ҳисобварағига ўтказилади”.

ФКнинг 236-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Даъвогар жавобгарга иккинчи босқич учун тўловни амалга ошириш тўғрисида 25.04.2022 йилдаги 2/22-сонли талабномани юборган.

Бироқ, жавобгар тўловни амалга оширмаган.

Шу сабабли Фермерлар кенгаши даъвогар манфаатида жавобгарга нисбатан 80 390 124 сўмни ундириш тўғрисида даъво аризаси билан судга мурожаат қилган.

Жавобгар 2019 йил пахта ҳосилидан тайёрланган уруғлик пахта учун уруғлик хўжаликлари, селекция ва уруғчиликда иштирок этган субъектларга тўланадиган устама ҳақлар тўғрисида 55-ХЛ шаклида маълумот тайёрлаган. Ушбу маълумотномага кўра, даъвогар 2019 йил пахта ҳосилидан 15-партияга топширган 1-сорт, 1-синф, Бухоро-102 селекцион навли, R-1 авлодли 45,7 тонна пахта хомашёсидан чиққан уруғлик чигити 24,7 тоннани ташкил қилиб, сертификатланганлиги, 1-босқичда 80 390 000 сўм тўланишлиги, 2-босқичда сотилган 12,5 тонна уруғлик чигит учун 437 000 сўм тўланишлиги кўрсатилган.

Жавобгар 14.09.2020 йилдаги 410-сонли тўлов топшириқномаси билан даъвогарга иккинчи босқич учун 14 754 682 сўм тўловни амалга оширган, яъни уруғликнинг сотилган қисми учун тўлиқ ҳисоб-китоб қилган.

Жавобгар “SAMARQAND PAXTA URUG’CHILIGI” масъулияти чекланган жамияти билан 700 тонна дориланмаган уруғлик чигитни тозалаш-саралаш, туксизлантириш, дорилаш ва қадоклаш хизматларини бажариш учун 2020 йил 17 январда 3-сонли шартнома тузган. Уларнинг ўртасида тузилган далолатномага кўра, саралашга қабул қилинган ҳар хил навдаги 704 356 кг конд вазндаги уруғлик чигитдан 642 451 конд вазндаги экишга тайёр дориланган уруғлик чигит тайёрлаб берилган.

Шундан жавобгар 2020 йил 2 апрел кунги уруғлик чигит етказиб бериш тўғрисидаги 02/04-УЧ сонли шартнома, 2020 йил 03 августдаги 01/УЧ – сонли ҳисоб-фактура, 2020 йил 03 августдаги 02/УЧ – сонли ҳисоб-фактура ва 2020 йил 03 августдаги 03/УЧ – сонли ҳисоб-фактура орқали жами 567 675 кг конд вазндаги ҳар хил навдаги уруғлик чигитни “PAYARIQ-KLASTER” масъулияти чекланган жамиятига сотган.

“Агросаноат мажмуида хизматлар кўрсатиш маркази” Давлат унитар корхонасининг 19.07.2021 йилдаги 230, 231 ва 232-сонли таҳлил натижаларига кўра, жавобгар 2019 йил пахта ҳосилидан тайёрлаган жами 79,3 тонна уруғлик чигит давлат стандартларига номувофиқ (яроқсиз) деб топилган.

Ушбу яроқсиз деб топилган уруғлик чигитларни жавобгар 21.06.2021 йидаги 15/07/2021-сонли шартнома ва 31.08.2021 йилдаги ҳисобварақ-фактура орқали “Шахзода қандолатчилиги” МЧЖга техник чигит сифатида сотган.

“Агросаноат мажмуида хизматлар кўрсатиш маркази” Давлат унитар корхонаси томонидан тасдиқланган Самарқанд вилояти бўйича 2021 йил ҳосили учун қолдириладиган уруғлик чигит бўйича таклифда жавобгарнинг 96 тонна дориланмаган чигити мавжудлиги кўрсатилган.

“Агросаноат мажмуида хизматлар кўрсатиш маркази” Давлат унитар корхонаси, туман Агросаноат мажмуи устидан назорат лиш инспекцияси, Пайариқ туман уруғчилик лабораторияси

мутахассислари ва жавобгарнинг масъул ходимлари иштирокида 30.05.2020 йилда тузилган далолатнома билан Бухоро-102 авлоди R-1 бўлган 48 388 кг, селекция нави С82-86 авлоди R-2 бўлган 47 600 кг, жами 95 988 кг дориланмаган уруғлик чигит техник чигитга ўтказилган.

Бундан кўринадики, жавобгар томонидан 2019 йил пахта ҳосилидан тайёрланган 96 тонна чигит талаб бўлмаганлиги сабабли дориланмаган, яъни уруғлик чигит сифатида тайёрланмаган, шунингдек, даъвогарнинг ҳиссасига тўғри келадиган 12,2 тонна уруғлик чигит эса яроқсиз ҳолатга келганлиги сабабли техник чигит сифатида сотилган.

Ваҳоланки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 2 январь кунги 2-сонли қарори билан тасдиқланган “Республика ҳудудларида пахта-тўқимачилик ишлаб чиқариши ва кластерларига берилган майдонларда уруғлик пахта хом ашёси етиштиришни молиялаштириш тартиби тўғрисида”ги низом (бундан буён матнда Низом деб юритилади)нинг 14-бандига кўра, уруғлик пахта хом ашёсига қонун ҳужжатларига асосан етиштирилган уруғлик пахта хом ашёсидан тайёрланган уруғлик чигит Ўзбекистон Республикаси Давлат стандарти (O'zDSt-663-2017 «Уруғлик чигит. Техникавий шартлар») талабларига мос бўлганда, пахта хом ашёси қийматига нисбатан супер элита ва элита уруғлик чигит учун 100 фоиз, I авлод (R1) учун 75 фоиз, II авлод (R2) учун 50 фоиз ва III авлод (R3) учун 25 фоиз миқдорида устамалар ҳисобланади.

Ушбу ҳолатда даъвогарга иккинчи босқичда сотилган уруғлик миқдори учун тўловлар амалга оширилганлиги, қолган 12,2 тонна чигит уруғлик эмас, балки техник чигит сифатида сотилганлиги сабабли даъво талаби асоссиз.

ИПКнинг 68-моддаси 1-қисмига асосан, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Шу сабабли суд, жавобгардан даъвогар фойдасига иккинчи босқич учун 80 390 124 сўм ундириш тўғрисидаги даъво талабини асоссиз деб ҳисоблайди ва уни қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топади.

Бундан ташқари даъво аризада жавобгардан даъвогар фойдасига 40 195 062 сўм пеня ундириш сўралган.

Бироқ, асосий қарзни ундириш тўғрисидаги даъво талаби асоссиз бўлганлиги сабабли жавобгарда уни тўлашни кечиктирганлик учун жавобгарлик юзага келмайди. Шу сабабли суд пеня ундириш тўғрисидаги даъво талабини ҳам асоссиз деб ҳисоблайди ва уни қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топади.

ИПКнинг 118-моддаси 1-қисмига асосан суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдorigа мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Ўзбекистон Республикаси “Давлат божи тўғрисида”ги 7-моддаси 2-қисмига мувофиқ, 2020 йил 1 январга қадар қабул қилинган бошқа қонун ҳужжатларида назарда тутилган ва ушбу Қонунда назарда тутилмаган давлат божини тўлашдан озод қилиш ушбу ҳужжатларнинг амал қилиш муддати тугагунига қадар кучда қолади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2017 йил 10 октябрь ПҚ-3318-сонли қарорининг 3-бандида, Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашларига фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шахслари хатти-ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиш ҳуқуқи берилганлиги, даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмаслиги кўрсатилган.

Бундай ҳолатда суд, даъво аризани қаноатлантиришни рад этишни, фермерлар кенгаши ва даъвогар амалдаги қонунларга мувофиқ давлат божи тўловидан озод қилинганлиги сабабли улардан давлат божи ундирмасликни, даъвогар томонидан ихтиёрий тўланган 21 600 сўм почта харажатини ўз зиммасида қолдиришни лозим топди.

Юқоридагиларга кўра ИПКнинг 112, 118, 176-179-моддаларига асосланиб, суд

Қ А Р О Р Қ И Л Д И :

Пайариқ тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг даъво талабларини қаноатлантириш рад этилсин.

Ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан бошлаб бир ой ўтгач қонуний кучга киради.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози бўлган тарафлар ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан бошлаб бир ой муддатда шу суд орқали Самарқанд вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига апелляция тартибида шикоят бериш (протест келтириш) мумкин.

Судья

Б.Х.Жураев

